

6. Психологічний супровід дітей з розладами спектра аутизму: навчально-методичний посібник/ Т. М. Шкварська. Кам'янець-Подільський, 2017. 152 с.

7. Ренке С. О. Поняття про когнітивний розвиток і методи його дослідження [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/460/94/>.

8. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму: Монографія. К.: Видавництво «Фенікс», 2010. 368 с.

9. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навчально-наочний посіб. / Уклад.: Скрипник Т. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 56 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Беседа П. С.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
polinabeseda@ukr.net*

Сучасне суспільство протягом останнього десятиліття супроводжує глобальна ідея необхідності переоцінки своїх стосунків із навколишнім середовищем – ці питання набирають актуальності серед науковців і дослідників в галузі філософії, психології, соціології, психотерапії, культурології, зумовлюючи розвиток екопсихології як науки. Основоположними у вирішенні цього питання вважаються розвиток екологічної свідомості, екологічної поведінки та екологічної культури.

Особливості екологічної свідомості та екологічної поведінки знаходяться в центрі досліджень С. Дерябо, М. Іванчук, А. Литвинчук, А. Львовчкіної, В. Скребеця, О. Сорочинської, К. Романової, Р. Падалки, Ю. Швалба, С. Яланської, В. Ясвін та ін. [1; 2; 5].

За твердженнями науковців, що екологічно доцільна поведінка школярів – це система соціально обумовлених і свідомих вчинків і дій щодо довкілля при безпосередній взаємодії з ним з метою узгодження потреб суб'єкта з вимогами збалансованого розвитку суспільства [4, с. 12]. Ми погоджуємося з думкою О. Пруцакової, Н. Пустовіт та інших вчених, що екологічно доцільна поведінка віддзеркалює рівень екологічної культури і екологічної компетентності особистості, та зазвичай виявляється як у сфері безпосередньої взаємодії з природою та її об'єктами, так і через опосередковане споживання природних ресурсів під час щоденної побутової діяльності [3; 4, с. 11].

Мета – в аспекті вивчення екопсихологічної культури молодших школярів дослідити особливості їх екологічної

поведінки та визначити готовність до самовиховання у сфері екологічної діяльності.

У дослідженні брали участь – 216 молодших школярів. Враховуючи, що самооцінка є складовою виховання і розвитку особистості нами в рамках дослідження екопсихологічної культури молодших школярів, застосований опитувальник «Самооцінювання поведінки», розроблений українською вченою Н. Пустовіт. Методика дозволяє з'ясувати готовність учнів до самовиховання у сфері екологічної діяльності, зокрема розуміння впливу негативної поведінки людини на природу, емоції дітей у цьому випадку та оцінювання / передбачення своїх у такій же ситуації.

Методика Н. Пустовіт дозволила виявити ставлення дітей до ситуацій, в яких спостерігалися недбалі та халатні дії людини до природи.

На першу ситуацію **«Жінка пере килим миючими засобами на березі річки»** діти давали або нейтральну, або позитивну відповідь. У той же час відповіді на третє питання стосовно цієї ж ситуації засвідчили, що лише 5,5% дітей вчинили б так само. Отже, спостерігалась невідповідність між оцінкою та готовністю діяти відповідно у конкретній ситуації. Зазначимо, що така невідповідність спостерігалася у всіх ситуаціях, поданих в анкеті. Вважаємо, дані вказують на те, що молодші школярі намагаються регулювати свою поведінку в природі, однак розуміння шкідливості дій людини для природного середовища, а в подальшому – для власного здоров'я ще недостатньо розвинене.

Серед відповідей на питання анкети зустрічалося багато варіацій позитивної, негативної та нейтральної конотації – «сумно», «обурює», «байдуже», «злість», «50/50» і таке ін. З метою виявлення тенденцій у самооцінках досліджуваних нами було прийнято рішення щодо зменшення їх варіацій до трьох категорій – «позитивна оцінка», «негативна оцінка», «нейтральна оцінка». Обробка містила визначення відсоткової представленості позитивних, негативних та нейтральних відповідей за кожною ситуацією.

Серед перелічених ситуацій найбільш загрозливими для природи на думку дітей виступили ті, що були пов'язані із застосуванням хімії (№ 1), безконтрольним використанням електроенергії (№ 3) та забрудненням (№ 6). Найбільшу кількість негативних оцінок зазначених дій людини по відношенню до природи ми можемо пояснити тим, що саме ці питання найбільше

розглядаються на уроках з «Я досліджую світ» протягом навчання в початковій школі. Зазначимо, що емоційна оцінка цих же ситуацій також була представлена значною кількістю негативних відповідей (табл. 1).

Таблиця 1 – Представленість позитивних, негативних та нейтральних відповідей на питання опитувальника Н. А. Пустовіт «Самооцінювання поведінки»

Опис поведінки в ситуації	Вплив цієї поведінки на природу			Мої емоції з цього приводу			Якщо говорити відверто, чи зробив би так я?	
	«-»	«+»	«0»	«-»	«+»	«0»	«-»	«+»
1. Жінка перекилим м'якими засобами на березі річки	83,3%	2,8%	13,9%	83,3%	8,33%	8,33%	94,5%	5,5%
2. Сім'я в холодну пору обігриває квартиру, вмикаючи духовку у газовій плиті	44,44%	0%	55,56%	50,0%	22,22%	27,78%	69%	30,09%
3. Хлопець вмикає всі освітлювальні прилади в кімнаті, йому подобається, коли кімната яскраво освітлена	86,1%	0%	13,89%	80,56%	13,89%	5,56%	94,5%	5,5%
4. Сім'я ніколи не стискає паперову та пластикову упаковку перед тим, як викинути у смітник	55,56%	0%	44,44%	36,1%	0%	63,89%	91,21%	8,79%
5. У сусідів постійно неполаджена сантехніка: тече вода в унітазі та у крані	72,22%	0%	27,78%	69,90%	0%	27,32%	100%	-

6. Друзі після відпочинку на природі залишили після себе купу сміття	88,89%	0%	11,11%	88,89%	0%	11,11%	100%	-
7. Сусід постійно ставить своє авто на газон біля будинку	75,46%	0%	24,54%	83,33%	0%	16,7%	100%	-

Виявлено, що часто діти виказували своє нейтральне ставлення або взагалі не знали як реагувати. Ми звернули увагу на те, що у дітей сформована готовність не чинити подібним чином щодо довкілля, утім така готовність не завжди відповідала їх оцінкам і емоціям, які вони переживають у таких ситуаціях. Наприклад, у випадку нераціонального і, тим більше, небезпечного використання членами сім'ї газу для обігріву квартири в холодну пору року (№ 2) молодші школярі нерідко зазначали нейтральне ставлення (55,56%) та емоції з цього приводу (27,78%), паралельно більшість із опитаних (69%) вказувала на те, що подібним чином не робили б самостійно. Поряд із переважно негативним ставленням дітей (72,22%) до байдужого ставлення і неконтрольованого використання іншими води як головного природного ресурсу для життя людини зустрічаються нейтральні оцінки (27,78%) та емоції (27,32%) щодо такої поведінки суб'єктів господарювання. У той же час, всі опитані молодші школярі (тобто 100 %) вказали, що подібним чином ніколи б не діяли (табл. 1). Очевидно, перед нами ще один приклад того, що розуміння шкідливості буденної діяльності людини не завжди на потрібному екологічному рівні, хоч в силу теоретичних знань молодші школярі роблять спроби регулювати власну поведінку.

Отже, аналіз психолого-педагогічних джерел та результати емпіричного дослідження за методикою Н. Пустовіт «Самооцінювання поведінки» дозволили дійти висновку, що молодші школярі, незважаючи на загальну обізнаність із екологічними проблемами (зокрема свого регіону), все ж виявляються вразливими щодо формування цілісного бачення природної картини світу і ще недостатньо усвідомлюють причинно-наслідкові зв'язки між мало контрольованими споживацькими діями людини та зворотною реакцією природи на її діяльність (загибель флори і фауни, забруднення повітря, води, ґрунтів, скорочення природних ресурсів та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаркова І. І. Формування природничих знань дієво практичного характеру у молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 20 с.
2. Падалка Р. Г. Психологічні особливості розвитку екологічної свідомості молодшого школяра: дис. ... канд. пед. наук : 19.00.07. Київ, 2018. 234 с.
3. Пруцакова О. Л. Проблема формування культури екологічної поведінки школярів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Вип. 16. Т. 1. 2012. С. 251-259.
4. Пустовіт Н. А., Колонькова О. О., Пруцакова О. Л. Формування екологічно доцільної поведінки школярів : [наук.-метод. посібник]. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 140 с.
5. Рославець Р. М., Орлов С. І. Природничі поняття в учнів початкових класів, їх формування та психологічні особливості. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2012. Вип. 46. С. 66-69.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЮВЕНАЛЬНІЙ ПРЕВЕНЦІЇ

Гончарова Н. О., Юдіна Н. О.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
goncharova.poltava@gmail.com, nata.yudina17@gmail.com*

У сучасному суспільстві однією із небезпечних тенденцій є зростання кількості правопорушень серед неповнолітніх. У підлітковому віці це спричинено перш за все різними формами девіантної поведінки та потягами до неї, що пов'язано з недорозвитком саморегуляції, зниженою здатністю критично осмислювати спосіб життя та прогнозувати наслідки власних вчинків.

Всебічна охорона та захист дітей є одним із пріоритетних завдань кримінально-правової політики держави, оскільки діти є найбільш незахищеними та вразливими. Сьогодні охорона прав дитини, яка потрапила в систему кримінально-правових та кримінально-процесуальних відносин, характеризується підвищеним інтересом суспільства, оскільки стосується проблеми виживання людства, забезпечення генофонду, виховання здорового покоління [4, с. 108].

Найважливішим органом, який здійснює протидію підлітковій злочинності та реалізує заходи щодо захисту дітей, є структурний підрозділ ювенальної превенції. Він здійснює реалізацію державної політики у сфері захисту прав і свобод дитини. Особливе значення в роботі такого підрозділу має саме психологічна складова, яка спрямована на удосконалення